

Conceptresolutie Socialdemocratische Internationale Politiek

Ten geleide

(NIET AMENDEERBAAR)

Voor u ligt de conceptresolutie Socialdemocratische Internationale Politiek. Deze is meer dan ooit nodig nu wereldwijd de ongelijkheid toeneemt, oorzaken van vele gewapende conflicten niet uit de weg worden geruimd en vele onduurzame productie- en consumptiepatronen de leefbaarheid van onze aarde aantasten, ook voor volgende generaties mensen. Wij als socialdemocraten hebben vele alternatieven. Oude waarden van de internationale socialdemocratie zoals armoedebestrijding, het recht op een menswaardig bestaan, beteugeling van het kapitalisme, internationale solidariteit en wapenbeheersing zijn nog verrassend actueel. Nieuwe waarden zoals universeel respect voor de rechten van de mens, rechtsstaat, democratie, duurzaamheid en een goed beheer van mondiale publieke goederen zijn na 1945 ontwikkeld met actieve inzet van de socialdemocratie, nationaal en internationaal.

Voortbouwend op het gedachtegoed van internationalisten zoals Alfred Mozer, Jan Tinbergen, Max van der Stoep en Maarten van Traa schetsen deze conceptresolutie en het eraan ten grondslag liggende rapport de contouren van een geactualiseerde socialdemocratische internationale koers van de Partij van de Arbeid in een veranderende wereld. Wij zijn voor Europa maar wel voor een rechtvaardiger Europa. Wij zijn voor de Verenigde Naties maar dan wel een drastisch hervormde Verenigde Naties. Wij zijn voor internationale solidariteit en zien dat tevens als een zaak van welbegrepen eigen belang voor Nederland. Wij kiezen een brede benadering van vrede en veiligheid. Naast oorlogen tussen en binnen staten heeft veiligheid ook te maken met niet-militaire bronnen van instabiliteit en onveiligheid, zoals uitbuiting, terrorisme, ernstige mensenrechtenschendingen, milieubederf, grondstoffenroof en transnationale criminaliteit. En in onze socialdemocratische benadering kijken we niet alleen naar de nationale veiligheid van staten, maar vooral ook naar de veiligheid van burgers. Daarbij worden we bemoedigd door de emancipatiebewegingen in vele delen van de wereld, waaronder de succesvolle democratisering in Latijns-Amerika, de Arabische lente en het vrijheidsstreven van burgers in China. Zo ook door de omarming door de Verenigde Naties van het begrip menselijke veiligheid en de verantwoordelijkheid om burgers te beschermen ('responsibility to protect').

Internationale politiek is niet langer een zaak van nationale staten alleen. Vele actoren spelen een rol, waaronder internationale organisaties, multinationale ondernemingen, vredes- en ontwikkelingsbewegingen en deskundigen. De socialdemocratische beweging wil waar mogelijk met hen samenwerken in het verwezenlijken van gedeelde idealen. Daarbij is een meersporenstrategie nodig van middelen om die idealen te kunnen bereiken. Deze middelen variëren van wederzijds respect en dialoog, overtuigingskracht op basis van gedegen ideeën, diplomatie en onderhandelingen, via positieve maatregelen (waaronder humanitaire hulp, ruimhartige ontwikkelings samenwerking en handels- en milieumaatregelen), tot harde maatregelen, zoals het duidelijk aan de kaak stellen van mensenrechtenschendingen, internationale vervolging en berechting van de daders, en desnoods inzet van militair geweld op basis van een solide volkenrechtelijk mandaat. Nederland is stevig ingebed in de Europese, Atlantische en mondiale samenwerking. Dat moet ook zo blijven en wij hebben tal van ideeën voor vernieuwing van deze samenwerkingsverbanden in de 21ste eeuw.

Anders dan het huidige kabinet, willen wij ons niet achter de dijken terugtrekken maar willen wij dat Nederland zich volop inzet voor armoedebestrijding, menselijke veiligheid en waardigheid, en duurzame ontwikkeling – ook voor toekomstige generaties. Gedreven door onze innerlijke idealen en met zicht op de realiteit in de wereld van buiten gaan we graag de komende maanden de discussie over socialdemocratische internationale politiek met u aan!

*Namens de Commissie Internationaal,
Nico Schrijver, Commissievoorzitter en Eerste Kamerlid PvdA.*

Inleiding

(NIET AMENDEERBAAR)

Begin 2011 heeft het Partijbestuur van de PvdA een commissie onder leiding van Nico Schrijver (Eerste Kamerlid) ingesteld om een conceptresolutie op te stellen over het Nederlands buitenland beleid in tijden van mondialisering, en hierover het debat te voeren met iedereen die iets heeft met progressieve internationale politiek. De commissie bestaat naast de voorzitter uit Monika Sie Dhian Ho (vice-voorzitter), Marije Laffeber, Jan Pronk, Jan Marinus Wiersma, Frans Bieckmann, Jan Gruiters, Rolph van der Hoeven, Bert Koenders, Marit Maij, Kati Piri (secretaris), Heleen Tromp en Frans Timmermans. Ko Colijn, Heleen de Coninck en Arie van der Hek zijn nauw betrokken als adviseurs van de commissie.

De commissie heeft geprofiteerd van een aantal gedachtewisselingen. In juni namen zestig jonge PvdA-ers op initiatief van het Internationaal Secretariaat en de PvdA Eurodelegatie deel aan de PvdA zomerschool, die volledig in het teken stond van progressieve internationale politiek; de Jonge Socialisten wijdden een studiedag aan de toekomst van het Nederlands buitenland beleid; in september organiseerden Internationaal Secretariaat, Alfred Mozer Stichting en Evert Vermeer Stichting een door ruim 170 mensen bezochte buitenlandconferentie; op de Afrikadag in oktober namen 150 mensen deel aan de sessie over dit thema en er waren diverse bijeenkomsten met de Zuid Noord Commissie van de PvdA, met de Tweede en Eerste Kamerfracties en de Eurodelegatie van de PvdA.

Naast de adviezen en verslagen van deze bijeenkomsten, ontving de commissie ook vele schriftelijke adviezen uit de partij, van onder andere de PES congresdelegatie, PvdA vrouwen, en de Landelijke Adviesgroep Ouderen van de PvdA.

Nu de conceptresolutie door het Partijbestuur is vastgesteld – op 14 november – komt de conceptresolutie beschikbaar voor alle PvdA leden. In de periode tot het congres van 21 en 22 januari 2012 zal het Internationaal Secretariaat namens het partijbestuur een aantal regionale debatten organiseren. In ieder geval op 29 en 30 november en op 1 en 3 december 2011. Tevens zal de Wiardi Beckman Stichting op haar website een aantal deskundigen vragen om hun reactie en een forumdebat organiseren voor een ieder die commentaar wil geven.

Bijgaand treft u de conceptresolutie. Hoofdstuk 1, de urgentie van sociaaldemocratische internationale politiek is niet amendeerbaar. De overige hoofdstukken zijn wel amendeerbaar. Congresafgevaardigden moeten amendementen voor 7 december 2011 aanleveren via online amendering. Naast de conceptresolutie zal een uitgebreide nota met achtergronden ter informatie beschikbaar komen via de website van de PvdA.

1. De urgentie van sociaaldemocratische internationale politiek

(NIET AMENDEERBAAR)

De sociaaldemocratie is van oudsher een internationale beweging. In tijden van mondialisering is internationale samenwerking cruciaal om onze sociaaldemocratische doelstellingen in Nederland en in de wereld te verwezenlijken. Internationale samenwerking is ten eerste nodig met het oog op het nastreven van universele waarden zoals vrede en veiligheid, mensenrechten, democratie en duurzaamheid. Internationale samenwerking is ten tweede nodig om doelstellingen als bestaanszekerheid, veiligheid en goed werk in Nederland te bereiken. De voorwaarden hiervoor moeten namelijk internationaal worden geschapen, en de onderliggende problemen zijn veelal grensoverschrijdend. Een internationale blik is dus rechtstreeks in ons nationale belang. Door mondialisering en de toenemende wederzijdse verwevenheid raken belangen en waarden steeds meer verstrengeld. Het nastreven van universele waarden elders in de wereld is in tijden van mondialisering ook in ons welbegrepen eigenbelang.

Een internationaal engagement van de sociaaldemocratie is urgenter dan ooit, in het licht van een reeks trends en uitdagingen die om een internationale aanpak vragen.

- Mondialisering en wereldwijde ontketening van het kapitalisme:** De afgelopen decennia zijn markten geliberaliseerd en gedereguleerd. In combinatie met de enorm snelle en doorlopende technologische vernieuwing op ICT-gebied, heeft dit geleid tot een toenemend overwicht van de financiële sector in de economie. Het kapitalisme is niet langer ingebed binnen de context van nationale verzorgingsstaten, maar heeft internationaal volop de vleugels kunnen uitslaan.
- Schaarste- en verdelingsvraagstukken:** De wereldbevolking en de wereldconsumptie zijn de afgelopen decennia gestaag doorgegroeid. Hierdoor wordt een zwaar beroep gedaan op de schaarse hulpbronnen in de wereld, en nemen de conflicten en spanningen binnen en tussen samenlevingen over de toegang tot natuurlijke hulpbronnen en goederen toe. De ongelijkheid in de wereld tussen en binnen landen is toegenomen. Dat creëert een groter potentieel voor het uitbreken van conflicten.
- Systeemfalen:** De eerlijke verdeling van schaarsere hulpbronnen en schaars kapitaal ten gunste van iedereen, van alle landen, alle bevolkingsgroepen, mannen en vrouwen en alle generaties, vergt beslissingen die niet aan de markt kunnen worden overgelaten. De politieke besluitvorming hierover loopt echter ook vast. Dat komt gedeeltelijk door de tegenwerking door economische machtsconcentraties, maar ook door overheden die hun internationale optreden vooral laten leiden door korte termijn geopolitiek en economisch eigenbelang. Hierdoor komen stabiliteit en duurzaamheid steeds opnieuw in het gedrang.
- Geopolitieke verschuivingen en nieuwe spelers:** De geopolitieke verhoudingen in de wereld zijn de afgelopen decennia veranderd. Van bipolaire rivaliteit tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie (de Koude Oorlog), via een unipolaire wereldorde waarin de Verenigde Staten het voortouw hadden, naar een steeds meer multipolaire wereldorde waarin naast de Verenigde Staten en Europa verschillende nieuwe machten zich manifesteren zoals China, India, Brazilië, Rusland, Zuid-Afrika, Turkije, Indonesië en Zuid-Korea. Nationale staten zijn nog steeds de hoofdrolspelers op het wereldtoneel. Daarnaast is een reeks andere spelers van toenemend belang: internationale organisaties, multinationale ondernemingen, internationale NGO's, de media, diaspora, internationale en transnationale netwerken, maar ook samenwerkingsverbanden van burgers, steden en agglomeraties. Het mondiale speelveld is niet alleen een plek waar staten zich tot elkaar verhouden, maar is ook een transnationale netwerksamenleving.
- Culturele verschuivingen:** De afgelopen decennia was op ideologisch vlak één visie leidend: het neoliberale markteconomische model in combinatie met een westerse kijk op democratie, die vooral is gebaseerd op individuele vrijheden. Door diverse groepen uit verschillende delen van de wereld zijn pogingen gedaan om een wereldwijde ideologische 'clash' te forceren tussen 'het westen' en 'de islam', onder meer door terreuraanslagen. De Westerse culturele dominantie zal verder worden uitgedaagd door de opkomst van nieuwe supermachten met een eigen cultuur, zoals China en India.

6. **Een wereldwijde lente? Een hoopvolle recente ontwikkeling is de Arabische Lente:** de omverwerping van ondemocratische regimes door de eigen bevolking die begon in december 2010 in Tunesië en navolging vond in andere Arabische landen in Noordelijk Afrika en het Midden-Oosten. Helaas niet zonder geweld en bloedvergieten, maar mogelijk leidend tot meer democratie en economische ontwikkeling. Daarnaast ontsponnen zich in de westerse wereld in een geheel andere context en van een andere orde in 2011 protestbewegingen. De gevolgen van de financiële en economische crises leidden tot een toenemende ontevredenheid onder de bevolking. Het gemeenschappelijke kenmerk van deze protesten lijkt de grote groepen jongeren met weinig perspectief in al deze landen. Nieuwe media als facebook en twitter spelen een belangrijke rol bij de groei en de dynamiek van deze bewegingen.
7. **Nieuwe technologische ontwikkelingen:** De afgelopen twintig jaar is er op het terrein van communicatie enorm veel veranderd. In grote delen van de wereld beschikken mensen inmiddels over mobiele telefoons, computers en nemen ze deel aan datacommunicatie. Zo kunnen zij informatie verzamelen en met anderen delen. Dit biedt grote kansen, met name op het terrein van de vrijheid van meningsuiting en van democratische organisatie. Zo kunnen oude media- en nieuwsmonopolies, censuur en nationale grenzen worden doorbroken en biedt het nieuwe mogelijkheden tot ontplooiing en ontwikkeling. Niet iedereen kan hiervan profiteren. Een groot deel van de wereldbevolking leeft nog steeds in armoede en beschikt niet over de financiële middelen, kennis en infrastructuur om telefoons, computers en andere (data)communicatiemiddelen aan te schaffen. Aan deze nieuwe communicatie kleven ook een aantal maatschappelijke risico's en bedreigingen. Bijvoorbeeld door misbruik voor criminaliteit, terrorisme, nieuwe vormen van (overheids)censuur, economische monopolies, en commercialisering. Dit vraagt om nieuwe vormen van internationaal publiek toezicht en anderzijds om een aangepast veiligheidsbeleid (onder meer tegen potentiële vormen van 'cyberwar' en 'cybercrime').
8. **Binnenlandse politisering van de internationale politiek:** De binnenlandse context van de internationale politiek is ingrijpend veranderd en gepolitiseerd. Dit bleek wel bij het referendum over het Europese grondwettelijke verdrag in 2005, de Nederlandse deelname aan militaire missies in Afghanistan en de politieke reacties op de problemen in de eurozone die volgden op de mondiale financiële crisis. In de afgelopen jaren waarin het politieke klimaat in Nederland en Europa werd gekenmerkt door een terugtrekkende beweging achter de grenzen, bleek het niet eenvoudig om de kiezer te overtuigen van de noodzaak van een internationale aanpak. De grote uitdaging is, duidelijk te maken dat een internationale aanpak de nationale belangen niet ondermijnt maar juist versterkt. Het is de taak van alle PvdA volksvertegenwoordigers deze ambitie op inspirerende wijze uit te dragen. Internationalisme is niet alleen cruciaal voor het Nederlands buitenland beleid, maar internationalisme is ook een nadrukkelijke opdracht aan de PvdA. Door de internationale samenwerking en solidariteit met geestverwanten en gelijkgezinden worden de mogelijkheden om onze idealen te verwezenlijken vergroot. Ook in internationale contacten moet de PvdA het voortouw blijven nemen in het gezamenlijk nastreven van onze idealen.

2. Tien beginselen voor een sociaaldemocratische internationale politiek

(AMENDEERBAAR)

Mondialisering, de grote crisisgevoeligheid van het internationale financiële systeem, toenemende schaarste, ingrijpende technologische innovatie, de opkomst van nieuwe supermachten, de Arabische Lente: in tijden van 'aardverschuivingen' in de internationale politiek vinden we houvast in een reeks beginselen voor sociaaldemocratische internationale politiek. In geactualiseerde vorm bieden deze beginselen een kompas voor de beleidskeuzes die sociaaldemocratische politici voortdurend moeten maken. Kiezers kunnen de partij op deze beginselen aanspreken. De volgende tien beginselen vormen in onderlinge samenhang de hoekstenen van onze progressieve sociaaldemocratische internationale politiek:

1. **Internationale solidariteit:** Het is allereerst de taak van de eigen overheden om burgers een vreedzaam en menswaardig bestaan te bieden. Internationale samenwerking moet dan ook primair gericht zijn op het versterken van de capaciteit van nationale overheden en de eigen kracht van burgers en hun sociale verbanden. Daar waar overheden niet in deze taak kunnen voorzien (falende staten) dan wel daarin niet willen voorzien (autoritaire regimes) is er een aanvullende, secundaire verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap. Overheden en burgers uit meer ontwikkelde landen dienen burgers in ontwikkelingslanden te ondersteunen bij hun streven om zich te ontwikkelen en vreedzaam en veilig te leven. Zulke internationale solidariteit kan alleen duurzaam zijn, als aan voorwaarden wordt voldaan. Ten eerste moeten mensen ervan overtuigd zijn dat de internationale samenwerking moreel gerechtvaardigd is; dat anderen ook solidair zijn; en dat het beleid op een deugdelijke manier wordt uitgevoerd. Steun aan corrupte regimes, 'free riding' door andere donorlanden, en misbruik van donorgelden zetten de bijl aan de wortel van internationale solidariteit. Ten tweede moet als voorwaarde in deze tijden van economische crisis en ingrijpende bezuinigingen gelden dat de solidariteit op nationaal niveau in stand blijft. Interne en externe solidariteit moeten dus hand in hand gaan.
2. **Een rechtvaardiger Europa:** Het creëren van een sociaal en democratisch Europa is een doel op zich en tevens een cruciaal instrument voor het Nederlandse buitenland beleid. Dat laatste is een kwestie van schaal: Nederland alleen kan niet het verschil maken in de wereld. Een beter Europa is een Europa dat markten reguleert, dat de bestaanszekerheid en het welzijn van de mensen dient, dat streeft naar een matiging van de ongelijkheid, en dat ambitieus werkt aan een schonere, meer duurzame economie. Een beter Europa betekent ook dat de politieke samenwerking moet worden versterkt, het betekent een veel democratischer Europa. Alleen zo'n Europa kan als een moderne versie van het Rijnlandse model een wenkend alternatief worden voor het harde Angelsaksische en Chinese model. Het Rijnlands model veronderstelt Europese overheden die zich actief bezighouden met onderwerpen als onderwijs, sociale vraagstukken en met milieu. Verder gaat het uit van de samenwerkingsbereidheid tussen overheid, werkgevers en werknemers, en legt het de nadruk op het middellange- en langetermijndenken, waarbij continuïteit van de onderneming belangrijker is dan het maken van kortetermijngewinst.
3. **Goed beheer van mondiale publieke goederen in het collectieve en welbegrepen eigenbelang:** Er zijn tal van problemen en opdrachten die grensoverschrijdend zijn, zoals het bewerkstelligen van goed functionerende internationale markten, wereldwijde voedselzekerheid en een stabiel klimaat. Deze mondiale uitdagingen worden ook wel aangeduid als 'mondiale publieke goederen'. Het adequaat nastreven en beheren ervan is een collectief belang, maar ook een welbegrepen Nederlands belang.
4. **Betugeling van het kapitalisme en vermindering van ongelijkheid:** De sociaaldemocratie zal zich inzetten voor een hernieuwde betugeling van het kapitalisme. Het neoliberale model is uiteindelijk uit zijn voegen gebarsten. Wij streven naar een ander, rechtvaardiger Europa, en naar een andere, rechtvaardigere mondialisering. Hiermee moeten tenminste vier negatieve gevolgen van een ongebreidelde marktwerking worden bestreden. Ten eerste de grote crisisgevoeligheid van het mondiale financiële kapitalisme. Ten tweede de voortdurende uitbuiting en uitsluiting alsmede de toenemende ongelijkheid in de wereld. Ten derde de structurele onderwaardering van belangrijke waarden als natuur en leefomgeving, kwaliteit van de arbeid, en sociale cohesie. En ten slotte de ondergraving van het vermogen van democratische samenlevingen om de door hen gewenste groeistrategie, verzorgingsstaat en sociale arrangementen te kiezen en te onderhouden. Door de grote internationale mobiliteit van financieel kapitaal worden samenlevingen nu steeds meer gedwongen tot convergentie en inwilliging van de eisen van dat kapitaal.

5. **Vrijheid, rechtsstaat en democratie:** Vrijheid, rechtsstaat en democratie zijn essentiële voorwaarden voor een vreedzaam en veilig bestaan van burgers en voor een geordende internationale samenleving. Zij zullen niet overal op dezelfde wijze en ook niet van de ene op de andere dag tot stand kunnen komen. Het internationale beleid van gevestigde democratieën zoals Nederland dient wel gericht te zijn op de bevordering van vrijheid, rechtsstaat en democratie. Vrije en democratische rechtsstaten zullen op de lange termijn de internationale vrede en veiligheid bevorderen. Ook democratische samenwerking in Europa met voortdurende aandacht voor de positie van burgers blijft van groot belang om de stabiliteit in dit werelddeel en de Europese waardengemeenschap te kunnen handhaven. Daarnaast vraagt het bestuur van internationale organisaties om versterking, openheid en democratisering. De Verenigde Naties dienen hervormd te worden. De Veiligheidsraad moet democratischer worden met een duidelijker geluid uit Afrika, Azië, Latijns-Amerika en namens de EU. De VN zijn, naast een interstatelijk samenwerkingsverband, bij uitstek geschikt als hoeder van het algemeen belang en dienen voor die rol beter geëquipeerd te worden.
6. **Respect voor de rechten van de mens:** Sociaaldemocraten geloven in een menswaardig bestaan voor iedereen waar ook ter wereld. Sociaaldemocraten zetten zich ook onverminderd sterk in voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen. Respect voor de rechten van de mens is een waarde op zichzelf. Dit blijkt ook uit de omarming van het nieuwe beginsel van 'responsibility to protect' (de verantwoordelijkheid om burgers te beschermen) dat ten grondslag ligt aan het internationaal ingrijpen in respectievelijk Libië en Ivoorkust in 2011. De mensenrechten staan onder druk, ook in Westerse samenlevingen. Vrijheidsrechten en sociale grondrechten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en moeten universeel geëerbiedigd worden. Terrorisme vormt een ernstige schending van fundamentele mensenrechten en moet bestreden worden maar wel steeds met inachtneming van de rechten van de mens.
7. **Wederzijds respect en dialoog:** Internationale samenwerking gebeurt op basis van wederzijds respect en dialoog. Westerse landen mogen niet vanuit hun economische machtspositie en militair overwicht hun waarden opleggen aan niet-westerse landen. In de multipolaire wereld van de toekomst zouden wij immers ook niet willen dat opkomende machten zoals China dat doen. Internationale contacten tussen burgers en hun organisaties bevorderen wederzijds begrip. Ook kunnen deze bijdragen aan toenadering tussen de belangrijkste religies in de wereld. De grote uitdaging is om open te staan voor andere culturen en andere invloeden, en tegelijkertijd de positieve Europese waarden te behouden en uit te dragen. Ook in eigen land moet de sociaaldemocratie een voortrekkersrol vervullen in het debat over ons buitenlands beleid en de daarmee samenhangende dilemma's.
8. **Gedeelde veiligheid – nationaal en internationaal:** Interne en externe veiligheid zijn met elkaar vervlochten. De verschillende problemen op het gebied van vrede en veiligheid vertonen een sterke samenhang. Daarom zijn veiligheid voor staten ('state security') en veiligheid voor mensen ('human security') onlosmakelijk met elkaar verbonden. Vrede en veiligheid hebben natuurlijk allereerst te maken met (de dreiging van) gewapende conflicten tussen en binnen staten, maar zeker ook met hoe vrede te bestendigen via rechtvaardiger verdeling van beschikbare rijkdom en politieke participatie, armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling, respect voor mensenrechten, opbouw en onderhoud van rechtsstaten en goed bestuur. Deze brede benadering van veiligheid is de gedeelde verantwoordelijkheid van nationale staten, internationale organisaties, non-gouvernementele en maatschappelijke bewegingen, de particuliere sector en individuele burgers.
9. **Duurzaamheid:** Duurzame ontwikkeling betekent dat zowel de draagkracht van de aarde en haar natuurlijke hulpbronnen als ook het recht van huidige en toekomstige generaties van mensen op een menswaardig bestaan centraal moet staan in het beleid, zowel in Nederland als internationaal. De sociaaldemocratie moet zich niet alleen inzetten voor het fysieke en immateriële welzijn van de huidige generaties, maar ook voor het welzijn van toekomstige generaties. Dat betekent het uitwerken van een alternatief klimaat-, milieu-, energie- en uiteindelijk vooral ook economisch beleid. Dit beleid mag niet gebaseerd zijn op de uitbuiting van natuur en milieu. Meer nog dan andere beleidsterreinen moet een dergelijk duurzaam economisch beleid gestalte krijgen in een Europese en mondiale context.
10. **Een rechtvaardige internationale orde en bereidheid tot internationaal optreden:** De grondslagen van de internationale rechtsorde moeten op alle niveaus worden gewaarborgd. Onder meer door verantwoordelijke nationale overheden, door daadkrachtige regionale organisaties, door een drastisch hervormde en meer effectieve VN en door burgers zelf, met behoud van hun nationale en culturele identiteit. Burgerbewegingen, het internationale bedrijfsleven en non-gouvernementele organisaties zijn onmisbaar in het bereiken en in de praktijk brengen van afspraken over vrede en veiligheid, mensenrechtenbescherming en duurzame ontwikkeling. Naast het aandragen van ideeën en het nemen van initiatieven voor een versterking van de internationale rechtsorde, moet ons land onder strikte voorwaarden ook bereid zijn tot

deelname aan internationale vredesmissies en operaties van vredesopbouw, wederopbouw en natievorming, zo mogelijk ook in Europees verband. Nederland heeft ook een welbegrepen eigenbelang bij effectief internationaal optreden, omdat (potentiële) bedreigingen van vrede en veiligheid elders gemakkelijk hun weerslag kunnen hebben op de interne veiligheid hier, in onze samenleving.

3. Sociaaldemocratische keuzes in prangende internationale kwesties

(AMENDEERBAAR)

Gedreven door onze beginselen maken we in het licht van de bovenbeschreven trends en urgente uitdagingen de volgende strategische keuzes:

3.1 Europese samenwerking en integratie

De PvdA staat positief tegenover de Europese samenwerking en integratie, en zet zich voortdurend in voor een beter Europa zonder sociale en democratische tekorten. Een beter en sterk Europa is, behalve doel op zich, een belangrijk instrument voor het Nederlands buitenland beleid. Zowel voor het veiligstellen van sociaaldemocratische doelen in Nederland als voor het realiseren van onze waarden elders in de wereld is de Europese Unie een cruciaal ordeningsinstrument.

Europees optreden is noodzakelijk om het mondiale financiële kapitalisme te reguleren, en om de economische ontwikkeling in duurzame richting om te buigen. Zo wil de PvdA dat door Europese coördinatie en gemeenschappelijk beleid grensoverschrijdende en schadelijke belastingconcurrentie wordt tegengegaan. Onder handhaving van het principe dat de heffing en inning van belastingen zoveel mogelijk bij de lidstaten moet blijven, moeten op Europees niveau afspraken worden gemaakt over de inzet van het belastinginstrument voor duurzaamheid, bijvoorbeeld in de vorm van een ecotax. Europese coördinatie van een bankenbelasting en een financiële transactiebelasting met centraal vastgestelde tarieven is dringend noodzakelijk.

De machtsverschuivingen in de wereld en de opkomst van nieuwe supermachten hebben ingrijpende gevolgen. Met het toenemend gewicht van China en het blijvende belang van de VS dreigt vooral Europa aan invloed te verliezen, zeker zolang de Europese Unie er niet in slaagt met één stem te spreken ten aanzien van belangrijke internationale kwesties. Tegen deze achtergrond heeft het Nederlands buitenlands beleid als uitgangspunt: voorrang voor EU optreden waar samen beter werkt en het beleid met gezag wordt gevoerd, met aanvullend optreden van lidstaten en eigen initiatief waar EU-beleid ontbreekt of waar een eigen rol meer voor de hand ligt. Het principe van intergouvernementele samenwerking (met veto clausules) dat voor gemeenschappelijk buitenland beleid geldt, leidt vaak tot problemen. De PvdA is daarom voorstander van twee hervormingen:

- Als regel wordt over standpunten en buitenlandse optredens bij meerderheid beslist met uitzondering van besluiten over bijdragen aan militaire interventies en vredesoperaties.
- De Europese Commissie (Europese Dienst Extern Optreden) krijgt meer speelruimte wanneer het om de uitvoering gaat.

Verdere bevoegdhedenoverdracht aan de EU is mogelijk voor het realiseren van de Unie die ons voor ogen staat. Daarbij wordt het subsidiariteitsbeginsel gerespecteerd: besluitvorming moet zo dicht mogelijk bij de burger staan. Alleen die zaken die niet net zo goed (of beter) op nationaal, regionaal of lokaal niveau kunnen worden geregeld, worden op Europees niveau aangepakt.

De PvdA kiest voor handhaving van de Euro als stabiele munt en noodzakelijk complement van de interne markt. Voor een stabiele Euro moeten de landen van de Eurozone in economisch en financieel opzicht naar elkaar toegroeien uitgaande van houdbare overheidsfinanciering en de inrichting van moderne en duurzame economieën. In Europees verband dienen we daar een uiterste krachtinspanning voor te verrichten teneinde er zorg voor te dragen dat alle lidstaten volledig aan het integratieproces mee kunnen blijven doen. Pas als aan het einde van die krachtinspanning blijkt dat lidstaten daar niet in slagen is een vorm van gedifferentieerde integratie onvermijdelijk. De PvdA steunt de aanscherping van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) en het versterken van de controlefunctie van de Europese Commissie. Binnen de randvoorwaarden van het SGP bepalen lidstaten zelf hun begrotingsbeleid. De PvdA verzet zich tegen een eenzijdig op de aanbodzijde gerichte invulling van het economisch toezicht. De vraagkant van de economie verdient meer aandacht. Ook hier geldt overigens dat lidstaten ruimte moeten houden voor eigen – op de nationale situatie en op nationale prioriteiten afgestemd – beleid. De PvdA is voorstander van een Europees Sociaal Pact waarin een buitensporig sociaal tekort procedure

wordt opgenomen. Daarin worden afspraken gemaakt over minimumnormen die moeten tegengaan dat staten hun sociale beleid inzetten in een concurrentie om het aantrekken van kapitaal waardoor een ‘race to the bottom’ dreigt. De verdere inrichting van sociale stelsels blijft verder een nationale verantwoordelijkheid. Een Europees investeringsprogramma ter bevordering van economische groei en het scheppen van banen is nodig ter compensatie van de bezuinigings- en structurele aanpassingsprogramma’s.

Het ondersteunen van democratische processen in de Arabische wereld op weg naar een rechtsstaat is een EU-prioriteit. Hierbij moet bijzondere aandacht worden besteed aan de positie van jongeren en vrouwen. Vooral deze laatste groep dreigt het minste te profiteren van de Arabische lente.

Nederland en de EU respecteren de verplichtingen die zijn aangegaan jegens de kandidaat-lidstaten in Zuid-Oost Europa en Turkije. Hierbij geldt dat bij eventuele toetreding tot de EU volledig aan de voorwaarden moet zijn voldaan en aangetoond kan worden dat de EU-regels kunnen worden nageleefd. Ook moet de EU gereed zijn voor nieuwe toetredingen (absorptievermogen). Aan de oostburen van de EU wordt nauwere samenwerking aangeboden.

Het bestrijden van schaarste en ongelijkheid is een primaire taak van de EU. Noodhulp hoort in de toekomst veel meer Europees gecoördineerd te worden. Voor ontwikkelingssamenwerking geldt hetzelfde: de al jaren geleden gemaakte afspraken over de rolverdeling tussen lidstaten en specialisatie kunnen ervoor zorgen dat ontwikkelingsgeld efficiënter wordt besteed en dat bilateraal en Europees ontwikkelingsbeleid elkaar aanvullen en versterken. Voor winning, hergebruik, besparing en vervanging van eindige grondstoffen hoort de EU nauw samen te werken met ontwikkelingslanden. Europese handelsakkoorden horen in lijn te zijn met de afspraken van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO-conventies), zoals die tegen kinderarbeid, dwangarbeid, uitbuiting van vrouwen en voor vrijheid van vakvereniging.

De JBZ-samenwerking in de EU (Justitie, Binnenlandse Zaken) op de terreinen van criminaliteitsbestrijding en de strijd tegen mensenhandel moet worden versterkt. Het gezamenlijk Europees migratie- en asielbeleid moet minimumnormen stellen voor bescherming van vluchtelingen in Europa. Nederland moet zelf kunnen blijven bepalen onder welke voorwaarden economische migranten zich voor langere periodes in Nederland mogen vestigen.

3.2 Bestaanszekerheid, goed werk en migratie

Nederland moet zich met gelijkgezinde landen wereldwijd inzetten voor een andere, rechtvaardige mondialisering, met een meer stabiele economie, een matiging van de ongelijkheid, respect voor belangrijke waarden als kwaliteit van de arbeid en duurzaamheid, en een democratische aansturing.

Om arbeid centraal te stellen en de financiële sector weer dienstbaar te maken aan de economie is een solide internationale aanpak nodig. We streven naar een raamwerk voor productieve en niet-vervuilende investeringen, financiële systemen die ten dienst staan van economische ontwikkelingen, gezonde en rechtvaardige arbeidsmarkten met betere kansen voor jongeren.

De PvdA zet zich in voor een adequate internationale regulering van de kapitaal- en financiële markten. Regulering van deze markten is van belang om de crisisgevoeligheid van het internationale financiële systeem te verminderen en de bestaanszekerheid van mensen beter te dienen. Deze regulering moet inhouden dat:

- de gewone of deposito banken (betalen, sparen en lenen) worden gescheiden van de zakenbanken (speculeren), waarbij de laatste categorie niet in aanmerking komt voor overheidsgaranties;
- een land met een open economie als Nederland, met een relatief zeer grote financiële sector, het voorbeeld van Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk volgt en een kapitaaleis van minimum vijftien procent stelt aan banken;
- de bankensector via een bankenbelasting een bijdrage levert aan de publieke middelen. Daarnaast moet er een heffing op flitskapitaal komen;
- de hoge bonussen in de financiële sector worden beperkt;
- financiële producten met hoog risico worden ontmoedigd of verboden.

Er moet een betere balans komen tussen de behoefte van de Nederlandse arbeidsmarkt, het aanbod van migranten, en de absorptiecapaciteit van de Nederlandse samenleving. De Nederlandse en Europese arbeidsmarkt moeten beter worden ingericht om vraag en aanbod gereguleerd en legaal bij elkaar te brengen. Om negatieve effecten van arbeidsmigratie te voorkomen en tegen te gaan zal aanvullend beleid op het gebied van huisvesting en integratie, met name in de grote steden, nodig zijn. Nederland trekt gezamenlijk op in EU-verband om goede afspraken, bijvoorbeeld migratiepartnerschappen, met herkomstlanden te maken. Deze afspraken reiken verder dan het versterken van de grens en het stimuleren van terugkeer van illegalen en doen recht aan de behoefte op de arbeidsmarkt in Nederland en Europa en het aanbod uit herkomstlanden. Gereguleerde migratie zal uitbuiting van (illegale) migranten verminderen – hoewel aanvullend beleid gericht op het tegengaan van uitbuiting voortdurend noodzakelijk blijft. De situatie van illegale migranten in herkomst-, transit- en bestemmingslanden is dikwijls mensonterend. Mensenhandel is integraal onderdeel van de internationale criminaliteit en brengt illegale migranten in zeer kwetsbare posities. Nederland maakt zich hard voor verbetering van de positie van de meest kwetsbare migranten, met name de positie van vrouwen en kinderen, die in de illegaliteit groot risico lopen om in situaties van uitbuiting terecht te komen.

Nederland moet altijd ruimhartig bescherming blijven bieden aan vluchtelingen die dat nodig hebben. Nederland volgt de minimumnormen van het Vluchtelingenverdrag, die stellen dat er gegronde vrees moet zijn in de herkomstlanden voor vervolging wegens ras, godsdienst, nationaliteit, politieke overtuiging of seksuele voorkeur. De PvdA maakt zich daarnaast ook hard voor een humaan asielbeleid, waarbij ook de situatie in het land van herkomst (burgeroorlog) en persoonlijke trauma's of de gezinssituatie van de betrokken asielzoeker worden meegewogen.

3.3 Vrede en veiligheid

Het Nederlandse vrede en veiligheidsbeleid moet een internationale rechtsorde bevorderen die een menswaardig bestaan verzekert voor een ieder in Nederland, Europa en daarbuiten. Met Den Haag als vestigingsplaats van een groeiend aantal internationale hoven en tribunalen, kan en moet Nederland zich blijven profileren als voortrekker in het langdurig proces naar een mondiale rechtsorde. Dat betekent een voortdurend hameren op naleving van internationaal recht, voorkoming van straffeloosheid en beëindiging van het meten met twee maten. Maar ook bijvoorbeeld het consequent steunen van het Internationaal Strafhof en van de verplichting van staten wereldwijd om verdachten van het Strafhof te arresteren en over te dragen.

In het buitenland beleid dient plaats te zijn voor samenwerking met groepen die voortkomen uit de internationale civiele samenleving. Hun representativiteit, democratische gezindheid en geloofwaardigheid dient net zo zeer te worden getoetst als die van nationale regimes. Doel van deze samenwerking is vooral om op een indirecte wijze stem te geven aan mensen die in andere landen behoren tot de onderklasse en worden onderdrukt of buitengesloten.

Het Nederlandse vredes- en veiligheidsbeleid zal zich de komende decennia steeds meer gaan richten op conflicten buiten of aan de randen van Europa. Daarbij moet in eerste instantie gezocht worden naar politieke oplossingen voor conflicten, indien noodzakelijk ondersteund door een militaire component. De nadruk op 'state security' (nationale veiligheid) moet aangevuld worden met 'human security' (menselijke veiligheid).

Bij internationale vredesmissies naar landen in conflict, moet een vernieuwde 3D-aanpak ('defence, diplomacy and development') voorop staan: een aanpak waarbij de politieke en ontwikkelingsdimensie leidend is en niet de militaire, een aanpak waarbij de belangen van lokale burgers en gemeenschappen de doorslag geven en niet de belangen van de troepen zendende staten. De krijgsmacht moet primair gericht zijn het beschermen van burgers en waar nodig en mogelijk op terrorismebestrijding. Van eventuele Nederlandse inzet kan alleen sprake zijn als daarvoor een volkenrechtelijk mandaat is en militair geweldgebruik past binnen een wel-doordachte en realistische lange termijnstrategie, die de politieke oplossing van de structurele oorzaken van het betreffende conflict centraal stelt. Er moet daadwerkelijk sprake zijn van een bredere spreiding van welvaart en politieke macht, onder meer door maatschappelijke organisaties actief te betrekken in vredesonderhandelingen of wederopbouwactiviteiten. De Nederlandse diplomatie moet daartoe getraind zijn in bemiddelende en vredesbevorderende taken. Diplomaten moeten zich vooral richten op het politieke handwerk dat nodig is op het gebied van vrede en mensenrechten.

Nederland moet zich concentreren op een aantal regio's in de wereld waar conflicten op grote schaal een menswaardig bestaan belemmeren. De regionale focus is van belang omdat veel conflicten alleen kunnen worden begrepen en dus opgelost als zij worden gezien in zo'n regionale context. De inzet moet in eerste instantie gericht zijn op het wegnemen van de structurele oorzaken van de conflicten in fragiele staten (zoals Soedan,

Tsjaad en Burundi). Dat veronderstelt langdurige inzet, focus, een regionale aanpak, en samenwerking met een aantal andere gelijkgezinde landen. Alleen dan kan Nederland een zinvolle bijdrage leveren.

Nederland moet zich daar inspannen waar het in de afgelopen decennia ervaring heeft opgebouwd. In Afrika zijn dat het Grote Merengebied, de Hoorn van Afrika en Soedan. Ook in Afghanistan is grote inzet gepleegd, maar als de huidige invulling van de 'counter insurgency' van het westers bondgenootschap niet fundamenteel wordt gewijzigd, moet Nederland zich terugtrekken uit Afghanistan. Nieuwe focusregio's moeten Noord-Afrika en het Midden-Oosten zijn. Hier hebben zich in 2011 veelbelovende processen voltrokken maar de situatie is riskant. Nederland zal zich in Europees verband hard moeten maken voor een ambitieus 'nabuurshapsbeleid' ten aanzien van deze landen, inclusief belangrijke economische preferenties voor die landen, assistentie bij de opbouw van de rechtsstaat en met een rol voor en gebruikmakend van de grote bevolkingsgroepen uit die landen op het Europese continent.

De PvdA vindt dat mensenrechten voorop moeten staan. Nederland moet afzien van het steunen of tolereren van autoritaire regimes onder het mom van de stabiliteit in de betreffende regio. Ook moet Nederland aan dergelijke regimes en aan corrupte regeringen geen overtollig defensiematerieel verkopen. Nederland moet daarnaast uiteraard een consistent terughoudend wapenexportbeleid voeren ten aanzien van deze landen. Als bemiddeling geen resultaten oplevert moet Nederland in samenwerking met andere landen actief campagnes (boycots, sancties) en druk organiseren op de betreffende autoritaire regimes, maar ook op de landen, de organisaties en de grote bedrijven die dergelijke regeringen steunen. Dat geldt in het bijzonder indien er sprake is van zeer ernstige en omvangrijke mensenrechtenschendingen, zoals bijvoorbeeld in 2011 het geval is in Syrië. Nederland moet zich actief inzetten voor grotere transparantie en regulering van financiële stromen naar en van autoritaire regimes, ook van multinationale bedrijven en banken.

Nederland moet zich actief blijven inzetten voor vergaande nucleaire wapenbeheersing binnen een afzienbare termijn en bijdragen aan inspanningen om het Midden-Oosten vrij te maken van massavernietigingswapens. Ook moet Nederland, samen met een aantal gelijkgezinde landen en non-gouvernementele organisaties, een voorhoederol spelen voor een verbod op inhumane wapens die in de praktijk geen onderscheid maken tussen burgers en soldaten, en voor een strakke naleving van het internationale Arms Trade Treaty dat binnen handbereik komt en een einde moet maken aan illegale wapenhandel.

Nederland moet kiezen voor een slagvaardig defensieapparaat met een krijgsmacht die zich specialiseert als beschermingsmacht in het kader van internationale vredesmissies met een adequaat volkenrechtelijk mandaat.

Nederland moet als middelgroot land een belangrijke rol in de NAVO en de Europese defensiesamenwerking hebben en opeisen, en daarin een hernieuwde 3D-aanpak propageren.

Nederland is onder eerdergenoemde voorwaarden bereid zijn krijgsmacht personeel en materieel in te zetten voor militaire missies. Een vernieuwd toetsingskader voor militaire missies moet garanderen dat sprake is van nuchtere en concrete doelstellingen, van samenhang tussen doel, aanpak en middelen, en van een reële onderbouwing van de kans op doelbereiking en van aandacht voor de bescherming van burgers in gewapend conflict.

De PvdA vindt dat uitgaven voor defensie en voor militaire interventies niet uit de begroting voor ontwikkelingssamenwerking mogen worden gefinancierd.

Oplossing van het Israëlisch-Palestijns conflict is van groot belang voor de hele wereldgemeenschap. De PvdA is voor een twee-statenoplossing. Wij streven naar een onafhankelijke, levensvatbare Palestijnse staat naast Israël als beste garantie voor het voortbestaan van Israël en het in vrede, veiligheid en voorspoed en het naast en met elkaar kunnen leven van zowel Israël's als Palestijnen. Israël heeft als sterkste partij een speciale verantwoordelijkheid om het gebruik van geweld te beperken en om het initiatief te nemen het vredesproces vooruit te brengen. Nederland en de EU moeten hun goede banden richting zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit beter gebruiken ter ondersteuning van het vredesproces. Te vaak worden Amerikaanse initiatieven afgewacht. Te weinig wordt een eigen Europese lijn gekozen, terwijl de EU veruit de grootste donor is van de Palestijnse Autoriteit.

Een constructieve Europese bijdrage kan alleen als de EU op hoofdlijnen eensgezind is. Nederland isoleert zich de laatste jaren in toenemende mate van de Europese lijn en lijkt zich dikwijls uitsluitend als de verdediger van Israëlische belangen op te werpen. Dat is niet effectief gebleken.

De PvdA ziet de volgende stappen op weg naar vrede:

- Het naast elkaar bestaan van Israël en Palestina als twee onafhankelijke levensvatbare staten op basis van de resoluties over de twee statenoplossing van de VN Veiligheidsraad, waarbij de grenzen van voor 1967 worden gerespecteerd, met Jeruzalem als gedeelde hoofdstad.
- Erkenning van Palestina als staat en in de toekomst ook als lidstaat binnen de Verenigde Naties, onder gelijktijdige erkenning door Palestina van het bestaansrecht van Israël.
- De onmiddellijke en volledige beëindiging van de Israëlische blokkade van Gaza.
- Er moet onmiddellijk een einde komen aan de Israëlische nederzettingenpolitiek. Dit betekent onder meer de onmiddellijke stop van de bouw van nederzettingen door Israël op de Westelijke Jordaanoever en in Oost-Jeruzalem. Daartegenover staat een onmiddellijke stop van alle raketbeschietingen op Israël vanuit de Gazastrook.
- Mensenrechten, humanitair recht en internationaal recht, inclusief de uitspraken van het Internationale Gerechtshof in Den Haag, moeten worden nageleefd, in het bijzonder ten aanzien van de situatie in de bezette gebieden.
- Het onmiddellijk beginnen van vredesbesprekingen, met als uitgangspunt de beginselen van de Oslo-akkoorden.
- De Palestijnse groepen Hamas en Fatah dienen zich te verzoenen. Zonder eensgezindheid is vrede in de regio onmogelijk.

3.4 Mensenrechten en democratie

Als PvdA staan we pal voor mensenrechten. Mensenrechten zijn universeel en ondeelbaar: zij gelden overal ter wereld en voor iedere burger; klassieke grondrechten (burger- en politieke rechten) en sociale grondrechten (economische, sociale en culturele rechten) zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Mensenrechten moeten allereerst op nationaal niveau nageleefd worden: investeren in de rechtsstaat is een goede waarborg daartoe.

Ook de internationale toezichtsmechanismen en strafhoven moeten versterkt en verbeterd worden. Op mondiaal niveau moet worden gestreefd naar één overkoepelend mensenrechten-comité en op lange termijn naar een Wereldmensenrechtenhof in aanvulling op de belangrijke regionale mensenrechtenhoven.

De PvdA maakt zich sterk voor gelijke rechten en kansen voor mannen en vrouwen. Het bevorderen van het respect voor de rechten van vrouwen is daarbij cruciaal. Een nieuwe VN-vrouwenconferentie moet bijeengeroepen worden teneinde nieuwe stappen te zetten naar wereldwijde gendergelijkheid, economische ontwikkeling van vrouwen, het aanpakken van moedersterfte en onderdrukking op religieuze gronden.

De PvdA vindt dat mensenrechten moeten worden ingebed in alle onderdelen van internationaal beleid: Europees beleid, klassiek buitenlands beleid, ontwikkelingssamenwerking en internationaal economisch beleid. Naast de stok (negatieve maatregelen, sancties) moet ook de wortel (positieve maatregelen, extra hulp en handelspreferenties) vaker ingezet worden.

Het bevorderen van democratie staat hoog in ons vaandel. De basis voor democratie moet altijd in landen zelf liggen. Die kan met steun van buiten verder worden gebouwd. Een essentiële voorwaarde voor het slagen van een democratische transformatie is een goed functionerende rechtsstaat met noodzakelijke checks and balances. De kern daarvan vormt de onafhankelijke rechterlijke macht die kan optreden tegen mensenrechtenschendingen, corruptie en zware criminaliteit. Iedereen moet kunnen deelnemen aan democratie. Democratie en rechtsstaat gaan samen en moeten volgens de PvdA in samenhang bevorderd worden. Democratie moet gedragen worden door politici en door de burgers. De civiele samenleving speelt daarin een sleutelrol en moet daarom actief gesteund worden. Voor een democratisch land als Nederland dient democratiebevordering hoog op de agenda te staan. Dat betekent kritische aandacht voor ondemocratische regimes, steun aan democratische bewegingen en investeren in democratische transformaties. De mate van democratisch engagement mag niet ondergeschikt gemaakt worden aan economische belangen – waarmee ze overigens goed kunnen samengaan – of aan stabiliteitseisen.

Democratische revoluties zijn het begin van een proces waarin niet alleen kansen liggen voor democratie en ontwikkeling, maar waar ook risico's aan verbonden zijn. In de Arabische wereld zijn er twee risico's: de terugkeer op het politieke toneel van de oude machthebbers (die een gebrek aan democratie ten toon spreidden) en het gebruiken van verkiezingen voor het vestigen van een orthodoxe islamitische staat. Daarom vindt de PvdA het juist van belang steun te geven aan de mensen die de omwenteling tot stand hebben gebracht, te investeren in de rechtsstaat, in openheid en transparantie, en bij te dragen aan economische ontwikkeling.

Het uitdragen van democratische principes en democratiebevordering begint dicht bij huis. De kwaliteit van de eigen democratie bepaalt mede de invloed die we elders kunnen hebben. Als we zelf tekort schieten, kunnen we geen eisen stellen aan anderen. Een kritische kijk op onszelf is daarom essentieel. Maar we moeten ook oor hebben voor anderen, wanneer zij maatschappelijke problemen in Europa aankaarten of het democratisch tekort van de Europese Unie aan de orde stellen. Landen die lid willen worden en blijven van de EU moeten voldoen aan strenge democratie-eisen. Een goed functionerende rechtsstaat is daar een belangrijk onderdeel van. Daarbij geldt de praktijk en controle.

Een democratie kan verschillende vormen aannemen, bijvoorbeeld presidentieel of parlementair. Er bestaan democratisch tot stand gekomen eenpartijstaten. De PvdA vindt echter dat een goed functionerend meerpartijensysteem de beste garantie biedt voor een duurzame democratie waarin de verschillende belangen van de burgers tot uitdrukking kunnen worden gebracht. Dit vergt investeringen in de inhoudelijke kwaliteit van partijen, hun interne functioneren en de wijze waarop ze kiezers vertegenwoordigen. Overdracht van kennis en ervaring op dit terrein is een prioriteit.

3.5 Mondiale publieke goederen

De oceanen en hun visbestanden, zonlicht, de ozonlaag, het klimaatsysteem, biologische diversiteit van flora en fauna, de poolgebieden, wereldwijde vrede en veiligheid, een stabiele internationale rechtsorde en wereldvoedselzekerheid zijn te beschouwen als mondiale publieke goederen. Deze moeten als *global commons* beheerd worden.

Dat vraagt om ontwikkelde vormen van internationaal beheer, zoals die nu op enkele deelgebieden (ozonlaag, walvissen, klimaat, Zuidpool) onvolmaakt en los van elkaar bestaan. Daarbij moeten niet alleen nationale regeringen en internationale organisaties, maar tal van andere actoren op nationaal, Europees en mondiaal niveau mede vorm geven aan grensoverschrijdende oplossingen. Per onderwerp kunnen die arrangementen verschillen, al naar gelang de context, de voorwaarden, de benodigdheden, de belangen die landen of andere actoren eraan hechten, maar zij dienen in combinatie een samenhangend geheel te vormen.

Nederland moet – binnen en via Europa - een voorhoederol gaan spelen in het wereldwijde beheer van mondiale publieke goederen. In plaats van een wedloop met andere delen van de wereld – in eerste instantie nu de strijd met de vermeende economische dreiging uit Azië – is het veel beter te zoeken naar gemeenschappelijke belangen (*'common ground'*) om de grote grensoverstijgende problemen waar de wereld mee kampt te lijf te gaan.

De multilaterale organisaties, inclusief de internationale financiële instellingen, moeten als zodanig representatief zijn voor de gewijzigde machtsbalans in de wereld. Dit betekent niet alleen dat er nieuwe staten zijn die meepraten over belangrijke onderwerpen, maar ook dat andere belangrijke actoren en netwerken een stem – en verantwoordelijkheid – krijgen.

Er moeten nieuwe internationale financieringsmechanismen worden uitgevonden, passend bij het specifieke karakter van dit soort grensoverstijgende vraagstukken. Ook zullen in de toekomst alle Ministeries geld vrij moeten maken voor de financiering van mondiale publieke goederen.

3.6 Ontwikkelingssamenwerking

Nederland moet opnieuw het voortouw nemen in de aanpassing van het ontwikkelingsbeleid aan nieuwe mondiale verhoudingen, nieuwe actoren en acute mondiale crises. De PvdA is van mening dat het ontwikkelingsamenwerkingsbeleid (OS-beleid) fundamenteel van koers moet wijzigen. OS behartigt de belangen van de armen en gemarginaliseerden in een steeds meer verweven wereldsysteem, binnen een breder streven naar een andere, rechtvaardige mondialisering.

In de afgelopen kabinetsperiode is deze koerswijziging ingezet, door het centraal stellen van een economisch groeibeleid dat tegelijkertijd de ongelijkheid vermindert ('growth and equity') en meer werkgelegenheid creëert, een grotere inzet in fragiele staten, een duidelijker focus op menselijke ontwikkeling en op de positie en rol van vrouwen; en een meer concrete invulling van een beleid gericht op het beheer van mondiale publieke goederen (bijvoorbeeld op het terrein van duurzame ontwikkeling).

Het nieuwe OS-beleid moet zich in eerste instantie richten op het wegnemen van structurele belemmeringen voor een rechtvaardige ontwikkeling en emancipatie van de armen en gemarginaliseerden, veelal jongeren en vrouwen. Ook moet de agenda van 'beleidscoherentie voor ontwikkeling' verder worden uitgewerkt. De PvdA vindt dat ook op andere terreinen van buitenland beleid (zoals klimaat, migratie, energie en grondstoffen, vrede en veiligheid, bestrijding van internationale misdaad, wapenhandel, drugs- en mensensmokkel) expliciet moet worden opgekomen voor de belangen van de allerarmsten in de wereld.

De eenzijdige nadruk op liberalisering en deregulering van markten, die ook in het ontwikkelingsbeleid decennialang heeft gedomineerd, moet plaats maken voor een grotere eigen 'beleidsruimte' voor ontwikkelingslanden. Daar moeten meer mogelijkheden komen om wanneer nodig bijvoorbeeld eigen industrieën te beschermen en te stimuleren, en een groeibeleid te voeren dat veel meer oog heeft voor het verminderen van ongelijkheid.

De welvaart wordt nog steeds afgemeten aan economische groei. De PvdA vindt dat in plaats van alleen de groei van het BNP, ook de bevordering van het 'menselijk welzijn', werk, grotere gelijkheid en het streven naar positieve verandering centraal moeten komen te staan. Het gaat om het ondersteunen van positieve maatschappelijke processen, soms via gelijkgezinde regeringen, bij voorkeur in regio's waar met lokale overheden kan worden samengewerkt, vaak indirect ook door steun aan democratiseringsprocessen, sociale bewegingen of (kleinschalige) economische bedrijvigheid.

Het verkleinen van de ongelijkheid is ook economisch van belang. Een grotere koopkracht aan de onderkant van de samenleving bevordert de kleine bedrijvigheid en kan een nieuwe binnenlandse economische dynamiek op gang brengen in veel ontwikkelingslanden. Tot slot kan vermindering van de ongelijkheid een grotere middenklasse creëren, die vaak druk zet op autoritaire regimes en zo de democratie en rechtsstaat helpt bevorderen.

Het vernieuwde OS-beleid moet zoeken naar collectieve belangen en doelen, zoals: de drastische hervorming van het neoliberale economische model dat de ongelijkheid in de wereld vergroot naar een socialer model dat de ongelijkheid juist verkleint; een inbedding van het bevorderen van respect voor mensenrechten en democratisering in het gehele OS-beleid; een strenger beleid ten aanzien van belastingvlucht door multinationals; een mondiaal doordachte voedsel- en landbouwstrategie die eerlijker handel voortbrengt, speculatie tegengaat, productie door midden- en kleinbedrijf in de hele wereld stimuleert en zo uiteindelijk bijdraagt aan een adequate voedselvoorziening van de hele wereldbevolking.

Burgerbewegingen, het internationale bedrijfsleven en niet-gouvernementele organisaties zijn onmisbaar in het bereiken van afspraken over duurzame ontwikkeling en het in de praktijk uitvoeren daarvan.

3.7 Energie, klimaat en duurzaamheid

Klimaatverandering is een mondiaal probleem en zal dan ook wereldwijd via collectieve actie bestreden moeten worden. De oorzaken en effecten van klimaatverandering zijn evenwel ongelijk over de wereldbevolking en tussen landen verdeeld. Klimaatverandering wordt vaak in één adem genoemd met energie en dan met name dat van fossiele brandstoffen. Nog steeds wordt meer dan 80% van de CO₂ emissies door het gebruik van fossiele brandstoffen veroorzaakt, met name door kolen en olie en in mindere mate door gas. Het aanpakken van klimaatverandering vergt evenwel verregaande samenwerking tussen landen op een terrein – energiepolitiek – dat traditioneel juist door nationale en niet collectieve belangen wordt gedreven. Europa moet hier een voortrekkersrol gaan vervullen bij het stimuleren van duurzame energie.

Nederland heeft voor zijn hele energiehuishouding momenteel een importafhankelijkheid van ongeveer 22% (2009). Dit is relatief laag dankzij het aardgas dat gedeeltelijk wordt gebruikt voor onze eigen elektriciteit, industrie en verwarming, en gedeeltelijk wordt geëxporteerd. Dat aardgas raakt echter langzaam op, een afname wordt verwacht na 2030. Dat maakt duurzame energievoorziening tot een urgent vraagstuk. Dit kan het beste op Europees niveau aangepakt worden. Fiscaal beleid, waaronder grondstoffenbelasting, en emissiehandel kunnen hierbij een grote rol gaan spelen.

Nederland zal op langere termijn forse kosten moeten maken als klimaatverandering niet wordt voorkomen. Ook Nederland is daarmee een kwetsbaar land. Een effectief internationaal klimaatverdrag is daarmee zeer in het eigen Nederlands belang. Het Kyoto Protocol heeft door de late inwerkingtreding in 2005 en de te lage doelstellingen onvoldoende gewerkt. Toch is er veel bereikt in termen van de verplichte rapportages, samenwerking met Oost-Europese en ontwikkelingslanden, emissiehandel en publieke bewustwording. Er moet nu met kracht naar een post-Kyotoverdrag gestreefd worden op basis van de volgende uitgangspunten:

- Nederland en Europa moeten het voorbeeld blijven geven voor effectief beleid gericht op emissiereductie en toepassing van klimaatvriendelijke technologie;
- een tweede fase uitonderhandelen met ambitieuze doeleinden, waarbij ook een aantal landen dat in de eerste fase van Kyoto was vrijgesteld, reductieverplichtingen op zich gaat nemen en naar voorbeeld van onder meer het ozonregime overeengekomen sancties ook werkelijk toepassen tegen 'free riders';
- tekortkomingen die tijdens de experimentele Kyoto I fase zijn gebleken wegnemen, waaronder een bredere basis dan alleen CO₂-reductie scheppen en ambitieuzere doelstellingen; en
- een programma ontwikkelen waarbij landen worden geholpen met de voor hen onvermijdelijk negatieve gevolgen van voortgaande klimaatverandering op te vangen.